

СПОГАДИ ОЧЕВИДЦІВ

Капустян Ярина Дмитрівна

1911 р. н., жителька с. Тулинці

(запис 2008 р. Корнієнко В.Р.,

вчительки Тулинської ЗОШ)

Дуже тяжко згадувати той страшний рік, який забрав життя більш як 700 чоловік у нашому невеликому селі.

Хліба в людей не було, бо не дали на трудовень, картопля теж не вродила, і вже на початку 1933 року не було чого їсти. В мене був син Петя, я його водила в ясла. Харчування було погане: варили макуху, кашу з проса. Одного разу літом лив великий дощ цілу ніч, і я не забрала свого синочка додому, бо не мала сили дійти до яслів.

Вранці пішла, а там лежать на розкладушці п'ять мертвих хлопчиків. Один хлопчик білявий, голубоокій, такий, як мій синочок. Я впала на коліна, обхопила його руками і кричу. Няні насилу відтягли мене, кажуть, що моє дитя живе. Я схопила його, обвила руками і понесла додому. Більше в ясла він не ходив. Говорить мені: "Мамо, я буду сіном гратись у матрасику, а ти йди на роботу, а мене замкни в хаті".

Я вимушена була ходити на роботу, бо давали 100 грамів хліба, в якому були горох, висівка і макуха. Якщо не підеш, то й того не дадуть.

Ми жили біля кладовища. Людей щодня помирало багато, а ям не було кому копати. Тому в ямі ховали по 10 і більше померлих. Одного разу вранці вийшла я з хати, а біля хати лежить окремо голова Опанасенко Люди (дівчини 20 років, дуже красивої, з чорним довгим волоссям). Я закопала ту голову на кладовищі. Довго вона мені ввижалася уві сні.

Чоловік мій поїхав у Крим, щоб врятуватись від смерті – там у Джанкої жила його двоюрідна сестра. А я боялася покинути хату, бо вона була нова, гарна, ми її купили у 1920 році. Чоловік пише: “Їдьте до мене, бо помрете”.

Мій батько позичив у людей грошей, купив білети до Джанкоя. Сіли ми в поїзд, а в синочка після ясел розлад шлунку, всі ганчірки я вже використала, а більше немає. Проводник зайшов і говорить, що викине нас із вагона. Неподалік були у купе чоловіки, почули цей скандал, підійшли і говорять: “Подивися на цю жінку і дитину, їх хоч зараз у труну клади, ми зараз тебе виметем з поїзда”. Він злякався і побіг геть, і більше не повертався. Так ми й доїхали.

Чупис Павло Ілліч

1924 р. н., житель с. Тулинці
(запис 2008 р. Корнієнко В.Р.,
вчительки Тулинської ЗОШ)

Пам'ятаю, що біля Кузенка Миколи Петровича жили Тимофій Драний і його дружина Феодосія. У них було два сини: Корній і Стьопа. Коли почалася голодовка, то Тимофій поїхав на Донбас, а за ним і дружина. Діти залишилися самі і померли з голоду.

Інша жінка на цьому кутку спочатку ходила на скотомогильник, приносила додому конину, і вони з двома дочками їли те м'ясо. Пізніше дівчаток не стало, говорять, що мати їх з'їла і після цього втратила розум. Ходила і колихала діток на руках.

Ще пам'ятаю таке: одного разу на Куделівщині йшов пухлий чоловік Луб'яний Олекса і попросив у

Куделі Мелашки щось поїсти; вона винесла йому буряка із квасу, він з'їв його, піднявся і пішов, а то вже зовсім не міг іти.

Угнівенко Галина Олександрівна

1924 р. н., жителька с. Тулинці

(запис 2008 р. Корнієнко В.Р.,

вчительки Тулинської ЗОШ)

Мені було 9 років, коли почався голод. Пам'ятаю, що весь час хотілося їсти. Люди пухли від голоду і помирали. Залишались лежати там, де померли. По селу їздила підвода, на яку скидали людей і звозили на кладовище. Там їх кидали у велику яму. То було страшне видовище. Літом уже стало трохи легше, бо їли цвіт акації, кульбабу, різну зелень.